

Шекера О. Г., Медведовська Н. В.

Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, м. Київ, Україна

Підготовка науково-педагогічних кадрів за науковим напрямом «Загальна практика — сімейна медицина»

For cite: Zdorov'a suspil'stva. 2018;7(2):69-72. doi: 10.22141/2306-2436.7.2.2018.137730

Резюме. Актуальність. В Україні триває реформування охорони здоров'я з пріоритетним розвитком первинної медичної допомоги на засадах загальної практики-сімейної медицини. Здійснюється значна організаційна, науково-методична та практична робота щодо становлення первинної медичної допомоги саме на засадах загальної практики - сімейної медицини, надання якої підтвердило свою медико-соціальну і економічну ефективність в Україні, як і у багатьох інших країнах світу. Сьогодні вимагає продовження роботи для забезпечення нормативно-законодавчої бази функціонування і подальшого розвитку первинної ланки охорони здоров'я України. Пріоритетності набуває розвиток наукового напрямку, виконання дисертаційних досліджень за спеціальністю 14.01.38 загальна практика-сімейна медицина з обґрунтуванням інноваційних для науки і практики підходів до вирішення актуальних проблем і завдань галузі. **Метою** дослідження став аналіз результатів планування та виконання дисертаційних досліджень у різних вищих навчальних закладах та наукових установах України за останні роки. **Матеріали та методи.** В ході дослідження були використані методи семантичного оцінювання наукових документів, а також методи структурного та логічного аналізу. Для дослідження використано матеріали планування та виконання дисертаційних робіт, проблемної комісії МОЗ та НАМН України за фахом 14.01.38 – загальна практика-сімейна медицина. **Результати.** У статті представлено огляд планування, виконання сучасних дисертаційних досліджень науково-педагогічного складу медичних ВНЗ, наукових закладів в Україні за фахом 14.01.38 – загальна практика-сімейна медицина. Проаналізовані сучасні напрями наукового пошуку, їх наукова новизна, теоретичне та практичне значення для охорони здоров'я. Показана ефективність забезпечення підготовки з подальшою професійною діяльністю лікаря на основі інтеграції медичної науки, освіти і практичної охорони здоров'я, в окремих випадках – з залученням міжсекторальної взаємодії для вирішення питань якісного надання первинної медичної допомоги населенню. **Висновки.** Розвиток первинної медичної допомоги залишається пріоритетним для галузі охорони здоров'я України, кадрова складова якої має суттєве значення. Забезпечення якості післядипломної медичної освіти має відбуватися з урахуванням передового світового і вітчизняного досвіду, за результатами якого цей процес є багатоаспектним, безперервним та вимагає постійного вдосконалення, у тому числі із виконанням наукових досліджень за обраним актуальним напрямом. Поповнення науково-викладацького складу фахівців первинної медичної допомоги кандидатами та докторами медичних наук за фахом «Загальна практика-сімейна медицина» сприятиме зростанню ефективності системи підготовки медичних кадрів первинної медичної допомоги, підвищенню престижу спеціальності.

Ключові слова: первинна медична допомога; кадрові ресурси охорони здоров'я; безперервний професійний розвиток; наукові дисертаційні роботи

Вступ

У розвинених країнах світу питання кадрового забезпечення галузі охорони здоров'я віднесені до національних пріоритетів, для забезпечення реалізації яких створюються і акумулюються ресурси суспільства, задля реалізації ефективної кадрової складової перетворень в означеному напрямку реформування галузі [1-3].

Оскільки розвиток первинної медичної допомоги (ПМД) визнаний вітчизняним пріоритетом в галузі охорони здоров'я, кадрова складова його забезпечення має важливе значення. В основі формування організаційної структури первинної медичної допомоги лежить принцип сімейної медицини з діючою одиницею — лікарем загальної практики-сімейним лікарем, кадрове забезпечення якої по-

винно бути якісним. Поєднання в повсякденній діяльності науково обґрунтованих інновацій та визнаних у практичній охороні здоров'я підходів є перспективним на даному етапі, а тому вивчення наукових дисертаційних робіт за фахом 14.01.38 — загальна практика-сімейна медицина, їх наукової новизни, теоретичного і практичного значення, не втрачають своєї актуальності [4-5].

Метою дослідження став аналіз результатів планування та виконання дисертаційних досліджень у різних вищих навчальних закладах та наукових установах України за останні роки.

Матеріали та методи

У процесі дослідження були використані методи семантичного оцінювання наукових документів, а також методи структурного та логічного аналізу. Для дослідження використано матеріали планування та виконання дисертаційних робіт, проблемної комісії МОЗ та НАМН України за фахом 14.01.38 — загальна практика-сімейна медицина.

Результати та обговорення

Не зважаючи на визнану у всьому світі ефективність первинної медичної допомоги на засадах загальної практики-сімейної медицини, в Україні вона поки не стала основною формою організації надання первинної медичної допомоги. Становлення сімейної медицини в Україні відбувається на тлі кількісного і якісного кадрового дефіциту.

Проблемами якісного надання ПМД визнані: нерациональна її інфраструктура; низька доступність для населення; відсутність дієвої системи управління первинною медичною допомогою; недостатня науково обґрунтованість і консервативність нормативно-правової бази; недостатня якість первинної медичної допомоги; недостатнє кадрове забезпечення за відсутності мотивації медиків первинного рівня до підвищення ефективності роботи; застарілі принципи фінансування. Професія сімейного лікаря втрачає свою привабливість, оскільки вимагає від персоналу постійного самонавчання, самовдосконалення в реальних умовах дефіциту кадрового, матеріально-технічного та фінансового. Разом з тим, лікар загальної практики-сімейний лікар має універсальну затребуваність первинного контакту у швидкозмінному інформаційному просторі, що вимагає постійної самоосвіти (електронні бібліотеки, засоби телекомунікації, дистанційні методи освіти), проведення наукових досліджень із впровадженням інноваційних підходів, засвоєння нових освітніх, інформаційних технологій задля підвищення ефективності діяльності на робочому місці. Проблема підвищення мотивації до самонавчання, самовдосконалення професійної майстерності, освітнього і наукового рівня залишається об'єктом постійної уваги як медиків, так і адміністрації лікувальних і освітніх закладів охорони здоров'я.

За результатами проведеного аналізу ініціативного виконання дисертаційних робіт за фахом 14.01.38 — загальна практика-сімейна медицина було з'ясовано, що за період 2012 — 2017 рр. заплановано до виконання лише три докторських дисертації, і одна за цей період була захищена - «Наукове обґрунтування та шляхи оптимізації ведення пацієнтів з цукровим діабетом 2 типу на етапі первинної медичної допомоги», автор Ткаченко В. І., Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика.

У Вінницькому національному медичному університеті імені М. І. Пирогова заплановано до виконання докторську дисертацію за фахом загальна практика-сімейна медицина Мелашенко С. Г., тематика якої пов'язана із функціональною шлунковою диспепсією в практиці сімейного лікаря. У Харківському національному медичному університеті запланована дисертація на тему «Синдром жорстокого поводження з дітьми в практиці сімейного лікаря: загальна концепція, міждисциплінарний підхід до діагностики, реабілітації та профілактики», автор Пасічник І. П. В Ужгородському національному університеті виконується дисертація «Особливості менеджменту пацієнтів з інфекціями сечовивідних шляхів на етапі первинної медико-санітарної допомоги», автор Михалко Я. О. Ще дві фахові докторських дисертації знаходяться на етапі виконання у Запорізькому державному медичному університеті, які стосуються клінічних аспектів патогенезу, діагностики та лікування хронічної ішемії мозку (Демченко А. В.) та вивчення структурно-функціонального стану міокарда у хворих на гіпертонічну хворобу з інсулінорезистентністю (Колесник М. Ю.).

Більшість запланованих наукових дисертаційних робіт, виконання яких завершилося успішним захистом за фахом «Загальна практика-сімейна медицина» були на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук. Так, за період 2012-2017 рр. було захищено 16 таких робіт, з них більшість виконані у Запорізькій медичній академії післядипломної освіти (4), Запорізькому державному медичному університеті (3), Національній медичній академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (3), Ужгородському національному медичному університеті (3). Ще сім робіт, три з яких з Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, знаходяться на етапі розгляду у спеціалізованих радах.

Активно йде планування виконання дисертаційних робіт (усього 19) у Дніпропетровській медичній академії (7), Сумському державному медичному університеті (5), Національній медичній академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (4, дві з яких знаходяться вже на етапі захисту).

У захищених за спеціальністю кандидатських дисертаціях вирішувалися актуальні завдання профілактики, диференційованого лікування про-

явів метаболічного синдрому в родинах хворих, інфікованих *Helicobacter Pylori* (Михалко Я. О.), залізодефіцитних анемії у родинах з гелікобактер-асоційованими захворюваннями (Албок Є. Й.), лікування та реабілітації хворих на: псоріатичну хворобу з ураженням травної системи на амбулаторному етапі (Вантюх Н. В.); гіпертонічну хворобу II стадії з включенням гіпокситерапії (Жулінська С. В.); гіпертонічну хворобу II стадії в поєднанні з ожирінням, дисліпідемією та інсулінорезистентністю (Качан І. С.); гіпертонічну хворобу у пацієнтів похилого віку із застосуванням психологічних методів (Матвієць Л. Г.). Розглянути також роль системного запалення та оксидативного стресу у розвитку кардіоваскулярних порушень та їх фармакологічна корекція у хворих з поєднанням хронічного обструктивного захворювання легень II-III стадії з гіпертонічною хворобою II стадії (Кривенко В. В.).

Серед запланованих за фахом робіт науково вивчаються особливості: діагностики та лікування гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби в поєднанні з артеріальною гіпертензією (Ксенчин О. О.); ведення пацієнтів з поєднанням артеріальної гіпертензії і обструктивного захворювання легень в умовах гірничо-металургійного регіону (Буртяк Т. З.); комплексного лікування артеріальної гіпертензії у поєднанні з подагрою (Лазаренко О. М.); ведення пацієнтів з ішемічною хворобою серця у поєднанні з наслідками ішемічного інсульту (Азаренко В. Є.); профілактики рекурентних гострих респіраторних захворювань у дітей шкільного віку (Крамарчук В. В.); формування та ризик розвитку хронічних, рекурентних захворювань дихальних шляхів у підлітків, осіб молодого віку, які використовують альтернативні види тютюнопаління (Яшкіна Т. О.); виникнення (фактори ризику, профілактика, діагностика, лікування) артеріальної гіпертензії в осіб молодого віку (Юркова С. В.); оптимізації лікування хворих похилого віку з ізольованою систолічною артеріальною гіпертензією, ускладненою хронічною серцевою недостатністю (Колб Н. О.); стану кісткової тканини у пацієнтів промислового регіону (Вітцівська О. І.); лікування резистентної артеріальної гіпертензії (Бусел С. В.); інформативності методик моніторингу артеріального тиску (Саморукова В. В.); клінічного перебігу та терапевтичної тактики хворих на бронхіальну астму з ожирінням (Кмита В. В.); перебігу та лікування дисліпідемій у хворих на гіпотиреоз у поєднанні з неалкогольною жировою хворобою печінки (Жалдак Д. О.); корекції структурно-функціональних, імунно-запальних аспектів метаболічних порушень у хворих на артеріальну гіпертензію та цукровий діабет II типу (Чернацька О. М.); модифікації факторів ризику артеріальної гіпертензії із застосуванням низькоінтенсивної внутрішньовенної лазерної терапії (Коваленко Є. Л.); лікування остеопорозу у хворих на хронічний панкреатит (Семенова І. В.); лікування та реабілітації хворих

на хронічний панкреатит із супутнім дисбіозом товстої кишки (Коцаба Ю. Я.).

Ведення активного моніторингу планування та виконання дисертаційних робіт за фахом «Загальна практика-сімейна медицина» сприятиме активізації та популяризації цієї відносно «молодої» наукової спеціальності.

Висновки

Розвиток первинної медичної допомоги залишається пріоритетним для галузі охорони здоров'я України, кадрова складова якого має суттєве значення. Для ефективного розвитку первинної медичної допомоги необхідно, щоб її складові кадрового забезпечення відповідали сучасним вимогам розвитку медичної науки, новим економіко-правовим відносинам.

Забезпечення якості післядипломної медичної освіти, зокрема аспірантури, докторантури, має відбуватися з урахуванням передового світового і вітчизняного досвіду, за результатами якого цей процес є багатоаспектним, безперервним та вимагає постійного вдосконалення, у тому числі із виконанням наукових досліджень за обраним актуальним напрямом.

Поповнення науково-викладацького складу фахівців первинної медичної допомоги кандидатами та докторами медичних наук за фахом «Загальна практика-сімейна медицина» сприятиме зростанню ефективності системи підготовки медичних кадрів первинної медичної допомоги, підвищенню престижу спеціальності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів при підготовці даної статті.

Список літератури

1. *Роль управління кадровими ресурсами у покращенні результатів діяльності системи охорони здоров'я України / Посібник підготовлено в рамках проекту Європейського Союзу «Сприяння реформі вторинної медичної допомоги в Україні».* — Київ, 2009. — 72 с.
2. *Руководство по разработке стратегии обеспечения качества и безопасности с позиции систем здравоохранения / Европейское региональное бюро Всемирной организации здравоохранения.* — 2008. — 86 с.
3. *Карпенко М.М. Світовий досвід планування підготовки спеціалістів відповідно до прогнозованих потреб суспільства. - Стратегічні пріоритети, №1 (30), 2014. - С. 129 – 134.*
4. *Указ Президента України від 07.12 2000 р. № 1313/2000 «Концепція розвитку охорони здоров'я населення України».*
5. *Слабкий Г.О. Кадрова політика [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uiph.kiev.ua/index.asp?p=information&s=2>.*

Отримано 13.05.2018 ■

Шекера О. Г., Медведовская Н. В.

Національна медичинська академія післядипломного освіти імені П.Л. Шупика, г. Київ, Україна

Подготовка научно-педагогических кадров по научному направлению «Общая практика — семейная медицина»

Резюме. Актуальность. В Украине начато реформирование здравоохранения с приоритетным развитием первичной медицинской помощи на принципах общей врачебной практики. Ведется значительная организационная, научно-методическая и практическая работа по становлению первичной помощи именно на принципах семейной медицины, оказание которой подтвердило свою медико-социальную и экономическую эффективность в Украине, как и в большинстве стран мира. Современные условия требуют продолжения работы по обеспечению нормативно-закондательной базы функционирования и дальнейшего развития первичного звена здравоохранения Украины. Возрастает приоритетность научного направления, выполнения диссертационных работ по специальности 14.01.38 — общая практика — семейная медицина с обоснованием инновационных для науки и практики подходов к решению актуальных проблем и задач отрасли. **Целью** исследования стал анализ результатов планирования и выполнения диссертационных работ в разных высших учебных заведениях и научных организациях Украины за последние годы. **Материалы и методы.** В ходе исследования были использованы методы семантического оценивания научных документов, методы структурного и логического анализа. Для исследования использованы материалы планирования и выполнения диссертационных работ, проблемной комиссии МЗ и НАМН Украины по специальности 14.01.38 — общая практика — семейная медицина. **Результаты.** В статье представлено обзор планирования, выполнения современных диссертационных исследований научно-педагогического состава медицинских ВУЗов, научных учреждений в Укра-

ине по специальности 14.01.38 — общая практика — семейная медицина. Проанализированы современные направления научного поиска, их научная новизна, теоретическое и практическое значение для здравоохранения. Показана эффективность обеспечения подготовки с дальнейшей профессиональной деятельностью врача на основе интеграции медицинской науки, образования и практического здравоохранения, в отдельных случаях — с вовлечением межсекторального взаимодействия для решения вопросов качественного оказания первичной медицинской помощи населению. **Выводы.** Развитие первичной медицинской помощи остается приоритетным в отрасли здравоохранения Украины, кадровая составляющая которого имеет существенное значение. Обеспечение качества последипломного медицинского образования должно происходить с учетом передового мирового и отечественного опыта, по результатам которого этот процесс имеет много аспектов, является непрерывным и требует постоянного усовершенствования, в том числе с выполнением научных исследований по выбранным научным направлениям. Пополнение научно-преподавательского состава специалистов первичной медицинской помощи кандидатами и докторами медицинских наук по специальности «Общая практика — семейная медицина» будет способствовать возрастанию эффективности системы подготовки медицинских кадров первичной медицинской помощи, повышению престижа специальности.

Ключевые слова: первичная медицинская помощь; кадровые ресурсы здравоохранения; непрерывное профессиональное развитие; научные диссертационные работы

O. G. Shekera, N. V. Medvedovskaya

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Kyiv, Ukraine

Forming of scientifically-pedagogical shots to scientific direction «General practice — family medicine»

Abstract. Background. In Ukraine the health care reforming with priority development of primary medical care on the principles of the general medical practice is begun. Considerable organizational, scientific and methodical and practical work on formation of primary health care on the principles of family medicine which rendering has confirmed the medico-social and economic efficiency in Ukraine, as well as in the majority of the countries of the world is conducted. Modern conditions demand further work on providing the standard legislative base of functioning and further development of primary health care of Ukraine. The priority of the scientific direction, performance of dissertation works in the specialty 14.01.38 — the general practice — family medicine with justification innovative for science and practice of approaches to the solution of current problems and tasks of branch increases. The analysis of results of planning and performance of dissertation works in different higher educational institutions and the scientific organizations of Ukraine in recent years became a research purpose. **Materials and methods.** During the research methods of semantic estimation of scientific documents, methods of the structural and logical analysis have been used. For a research materials of planning and performance of dissertation works, the problem commission of MOH and NAMS of Ukraine in the specialty 14.01.38 — the general practice — family medicine are used. **Results.** It is presented the review of planning, performance of modern dissertation researches of

scientific and pedagogical structure of medical schools, scientific institutions in Ukraine in article in the specialty 14.01.38 — the general practice — family medicine. The modern directions of scientific search, their scientific novelty, theoretical and practical value for health care are analysed. The efficiency of ensuring preparation with further professional activity of the doctor on the basis of integration of medical science, education and practical health care, in some cases with involvement of intersectoral interaction for the solution of questions of high-quality rendering primary medical care to the population is shown. **Conclusions.** Development of primary medical care remains priority in health care system of Ukraine which personnel component has essential value. Ensuring quality of postdegree medical education has to happen taking into account the best international and domestic practices by results of which, this process has many aspects, continuous and demands constant improvement, including with performance of scientific research in the chosen scientific directions. Replenishment of scientific teachers of experts of primary medical care by candidates and doctors of medical sciences in "The general practice and family medicine" will promote of system effectiveness of preparation of medical frames of primary medical care increasing, and the prestige of specialty increasing.

Keywords: primary medical care; personnel resources of health care; continuous professional development; scientific dissertation works